

gyelné azt a néhány száz ifjút, ki a nagyváros helyett a legszebb magyar természet ölében, a szabadabb s derűs együttélés kereteiben jó oktatást s (higyjünk benne!) éppenséggel kitűnő angol nyelvoktatást kap majd. Nagyon kívánatos, hogy legyen itt egy szellemi elite, mely könnyebben találja meg Angliával és Amerikával a nyelvi kapcsolatot, mint ez manapság lehetséges. Politikailag, gazdaságilag, szellemileg egyként jó hatását látná ennek a magyarság. De azt is kívánunk, hogy az angol nyelv ne éppen a jó latinok a kárára terjeszkedjék s bíznunk is Kornisban, a humanizmus régi barátjában, hogy e téren egykor majd többet ad, mint amennyivel tegnap — fenyegetett.

A legörvendetesebbnek az egész Eton-tervben mégsem magát Tihany ötletét, hanem egy elvi kérdést tartunk.

Az angol mintájú magyar *public school* terve mintha azt jelentené, hogy merev s ma éppenséggel nem a legszerencsésebben felépült oktatásszervezetünk bizonyos *differenciálódás* elé néz. Más és több szóval ez annyit tesz,

hogy reményünk van több, sőt sok iskola-típusra s hogy a tanterv rideg uniformisa helyébe a tervében szabadabb oktatás mozgalmassága léphet.

Az iskola világszerte elég nagy bajban van. Megrohanta az ismeretek nem éppen szükséges sokasága, temérdek a tudnivaló, sok az élőnyelv, még több a sport, az egyesület, a zene. Ha lázas világunk mindez ismeretét már egyszer reáduktja az ifjúságra, legalább gondoskodjék róla, hogy ne mindenkit egyformán érjen az áldás. Ha nem akarjuk az iskola munkáját a sok tárgy által meddővé tenni, adjuk vissza nyugalmát, tegyük egyszerűbbé. Ha sok a tárgy, osszuk meg az iskolák közt s azt fogjuk látni, hogy nem kell mindenkinek éppenséggel mindent tanulni. Rövidesen ismét rá fog jönni a világ, hogy a tudás titka a kevés tantárgyban rejlik.

Reméljük, hogy a tihanyi iskolában már olyan magyar ifjúság fog nevelkedni, mely éppen azért tud majd sokat, mert jobban, de kevesebbre tanították, mint az előtte járt, sok gonddal küzdő nemzedéket.

A budapesti egyetemi fűvész kert kulturális és gazdasági jelentősége

Irta Tuzson János dr. egyetemi tanár

Tudvalevő, hogy ma, az Üllői-út végén elterült régtől 28 hold kiterjedésű kert, öt-holdnyi területre van összeszorítva. A kertben, a szabadban és az üvegházakban kerekente ötezer növényfaj van, összesen mintegy 15.000 példányban. Ez szolgálat bementési és laboratóriumi anyagot az egyetem két növénytani tanszéke előadásaihoz és gyakorlataihoz, nemkülönbön e tanszékek és több szakember tudományos kísérletei, megfigyelései is itt nyernek úgy, ahogy kielégítést. A nagy közönség érdeklődő, vagy itt üldülni, pihenni óhajtó része is ezt a maradék kertterületet látogatja, aminek mértékét legjobban azzal fejezhetem ki, hogy 1928-ban kerekente 5000 darab látogatási jegy adatott ki. Az egyetemi és főiskolai diákság természetesen jegy nélkül, a fenti számon felül, indexe felmutatása mellett szabadon jár be a kertbe.

A Margitsziget, a Nádorkert és a Lágymányos

Közismert dolog, hogy 1886-ban, amikor a mai klinikai épületek építését a női klinikával megkezdték és az akkori 29 hold területből, az építkezéshez szükséges területeket szakszerűen 1903-ig igénybe vették, arról, hogy a kert területe máshol biztosíttassék, nem történt gondokodás. Ezzel szemben 1908

novemberében a képviselőház megszavazta azt, hogy a Margitsziget József királyi hercegtől megvásároltassék (1908 XLVIII t.-c.) és a fűvész kert ezen létesíttessék, 22 hold területen.

1910-ben a miniszterelnök (Lukács László) az átadást beszüntette és ezzel újabb megoldás elé állította a fűvész kert kérdését, ami abban a formában következett aztán el, hogy az 1908. évi fent idézett törvényeikk novellárisan oda módosított, hogy az országos fűvész kert a Lágymányosnak ma még víz által borított területén létesíttessék. Ezzel megint nyugvópontra jutott a kert kérdése, de ez sem tartott sokáig, mert a főváros a lágymányosi területre nézve egyebet gondolt és fölajánlotta, hogy cserébe megvenné az összekötő vasúti híd alatti *Nádorkertet*. Ez meg is történt, de a helyett, hogy itt most már komolyan megindult volna a fűvész kert létesítése, megint csak bonyodalom következett. A főváros azt az álláspontot foglalta el, hogy úgy értelmezi a Nádorkert átadását, hogy előbb az állam töltesse föl a főváros céljaira a Lágymányos vizét, mert e nélkül nem használhatja. Ekkor 1926. ápr. 20-án tettem előterjesztést a kultuszminisztériumhoz, hogy ha a főváros — megváltoztatva álláspontját, — most már csak feltöltött állapotában hajlandó a lágymányosi területét a Nádorkerttel föleserélni, akkor fölösleges a csere. Ebben az esetben ugyanis a diákság és a nagyközönség szempontjából is előnyösebb volna a közelebbi Lágymányos területén maradni a kerttel, — s kértem, hogy

vagy töltesse föl az állam a Lágymányos vizét és a törvény értelmében létesítsük itt a fűvész kertet, vagy pedig adja át a főváros, a belügyminiszteri jóváhagyás szerint is fűvész kert céljára megvásárolt Nádorkertet hivatásának, minden további föltétel nélkül.

Ezután megfordult a kalapács nyele: most a kultuszminisztérium kívánja a fővárostól a Lágymányos feltöltését természettudományi telep és fűvész kert céljára. Ez a fővárosnak mintegy 10 éven át évi 800.000 pengőbe kerülő munkát jelentene, amittől természetesen a főváros húzódik és fog is azt hiszem mindig húzódni.

A fűvész kert gazdasági jelentősége

Ilyenformán 40 év óta nincs Budapestnek olyan fűvész kertje, amely, mint egyetemi és főiskolai taneszköz, mint a szakemberek céljaira szolgáló tudományos objektum s mint a nagyközönség és a diákság érdeklődését kielégítő és gyönyörködtető intézmény megfelelhette a követelményeknek, — pedig a tudományos és oktatási célokon kívül nemcsak Budapestet, mint világvárost illetne meg egy megfelelően berendezett fűvész kert, hanem Magyarország mint speciálisan növénytermelő ország, amelynek anyagi boldogulására nézve nemcsak igen fontos, hanem ennek majdnem kizárólagos fundamentuma a növénytermelés, — eminenter rá van utalva egy minden tekintetben nagyszabású és a kellő gonddal és körültekintéssel telepített fűvész kertre. A magyar Alföld kopár térségeinek, szikeseinek és mocsaras területeinek a növénytermelés szempontjából való gondos, körültekintő felhasználása az országra, a szanalás és a külföldi tőke megszerzése körüli összes eredmények sokszorosánál többet érne: nem volna munkanélküliség, nem adna gondot a B-listások és menekültek elhelyezése, hasznos foglalkoztatása sem. Ne feledjük el, hogy a mezőgazdasági és kertészeti nagyszabású növénytermelésünk érdekein kívül csupán gyógynövényekből 1927-ben 14.000 métermázsza kivitelünk volt, amit a kellő ismeretek terjesztése és a termelés célszerű előmozdítása által bőségesen meg lehetne sokszorozni. Behozatalunk kerti és parkokba való dísznövényekből felülmúlja az évi 200.000 pengőt, pedig térségeink bőven volnának arra, hogy behozatal helyett kivitelünk legyen. Az Alföld fás növények, erdők, fasorok telepítésére kiválóan alkalmas, csak helyesen kellene a természetű fajokat megválasztani; e telepítések megtörné a szél erejét, enyhítenék a nap égő sugarai nyomán járó szárazságot, elősegítenék a harmat- és forrásképződést, közöttük a kopár legelők átalakulásának dús kaszálókká és az extenzív legelőgazdaság helyébe a háziállatok istállózása lépne, ami a talajjavítás, a jövedelmező növénytermelés kulcsa. E szempontokon kívül nem kevésbé fontosak a higiénikus és esztétikai szempontok is: a tüdővész, trachoma és más nyomorúságaink a növényzetel betelepített Alföldünkön megszünnének. Az Alföldet, a fennforgó természeti körülmények kellő felhasználásával paradicsomná

lehetne varázsolni, csak tudás és kitartó munka kellene hozzá. Ehhez nem kell bővebb magyarázat. Ami tehát a növénykultusz előmozdítja, azt mind elő kellene segíteni és ebben az irányban egy céltudatosan telepített fűvészkert megbecsülhetetlen szolgáltatásokat tenné.

A Nádorkert a legalkalmasabb

Kétségtelen, hogy a régi fűvészkert maradványa is fejleszthető és azt fejleszteni is kell annyira, amennyire azt 5 holdon csak lehet; és pedig fejleszteni kell a cél érdekében önmagáért és fejleszteni azért, hogy a leendő új fűvészkert alapja meg legyen teremtve. E mellett azonban legfőbb ideje, hogy az új fűvészkert ügyét a kormány kivége a folytonos tanácskozás és politizálás hinárjából s végre egy határozott lépés történjék a mielőbbi megoldás felé. Ez pedig egyesgyedül azon fordul meg, hogy mielőbb döntés történjék a terület kérdésében. — A mult idők hibáin most már nem kell rágódní. Az kétségtelen, hogy a főváros terjeszkedése, vagyis a beépülés következtében ma már abban az esetben is át kellene telepíteni a fűvészkertet a régi, üllői-úti területéről, ha nem építették volna oda a klinikákat. Az ezer kéményből kiáramló, kéndioxidos füst, az épületekről visszagusárgzó, tikkasztó levegő, ma már úgys alkalmatlanná tette fűvészkert céljára e területet. — A Margitszigeten való megoldás már annak idején halvaszületett gondolat volt. — Nem azért, mintha a Margitszigeten nem lehetne mesébe illő fűvészkertet teremteni, hanem azért, mert közönségünk nagy részében nincs meg az a tudományoszeretet, amely a főváros részéről elemi erővel előretörő momentán materiális érdekeket háttérbe tudná szorítani. Ez pedig olyarányú, hogy vis majornak számítható: ez ellen erőlködni hiábavaló.

Hasonlóan nehéz a megoldás a Lágymányosnak vízzel borított területére vonatkozóan: a kormány azt követeli, hogy a főváros töltesse fel és azután — lemondva ottani régóta tervezett városrendezési céljairól, a horribilis pénzzel végzett feltöltési munkálatokat befejezve, adja azt át a fűvészkert céljaira. Ez sem fog menni: mert senhogy a főváros évi 800 ezer pengőt áldozzon a feltöltésre, s a területet azután átadja fűvészkert céljaira, sokkal inkább megteheti s megtenné azt, hogy beállít eleinte 80—100 ezer, később kevesebb pengőt évi költségvetésébe és a rendelkezésére álló Nádorkertből — más világvárosok módjára — saját maga olyan fűvészkertet teremt, amilyent csak akar. Így mindenképpen az kínálkozik legalkalmasabbnak, hogy fogadjja el a kormány a Nádorkertet, amely szabad fekvésével és jó talajával kiválóan megfelel, amely még a város odaterjedése után is egyik oldaláról, tudniillik a Duna felől, mindig üde, paradísi levegőt kap. s amelyről a főváros érdekei sohasem fogják kiszorongatni a kertet. És pedig fogadjja el minél előbb, hogy idejében munkához látva, sürgősen pótoljuk kulturális hiányunkat.

E mellett a kultuszminisztérium a tervezett természettudományi telen fűvészkert

Műgyetem folytatásában könnyűszerrel elhelyezheti, hiszen néhány száz vagy ezer négyszögöl terület ott mindig könnyen előteremthető.

Azok a nehézségek, amelyeket a főváros — érthető okokból — a kultuszminiszter úr tervei elé gördített, őt arra a lapokban is megjelent nyilatkozatra készítették, hogy más egyetemi városunkban fog fűvészkertet létesíteni, ami kétségtelenül a retorzió és aprehenzió hangjaként hangzott el. Debrecenben — úgy halljuk — ez meg is történt: 50 holdas fűvészkert készül Verzár dr. egyetemi professzor vezetése alatt. Ezt csak örömmel lehet üdvözölni, mert ama feladatok megoldásához, amelyek egy modern és az ország gazdasági körülményeinek is megfelelő fűvészkerttel kapcsolatosak, kétségtelenül hozzájárulhat a debreceni fűvészkert is; azonban a budapesti egyetemet és főiskolákat, a budapesti tudományos és kulturális intézményeket és általában Budapest közönségét fűvészkert nélkül hagyni annyit jelentene, mintha azt mondanók, hogy ne legyenek Budapestnek közterei, vagy színházai, vagy könyvtárai, mert hiszen az ország más városaiban vannak ilyen intézmények.

Még azt lehetne mondani a kultuskormány terveire, hogy igenis megoldható a kérdés, hogy így lesz jobb; és kényszeríthető lesz a lágymányosi vízterületnek magyar Dahlem céljaira való feltöltésére.

A fűvészkert leírt történetében a fontosabb fordulópontok más és más kormány idejére esnek. (Wekerle Sándor, Lukács László, Bethlen István gróf.) Ebből következtetve a főváros kényszerítése tehát egy hosszú életű

kormány esetében elképzelhető és a főváros a budai külső körútra, a stadionra, kiállítási területre, népfürdőre stb. irányuló terveivel szemben esetleg rábítható a „Magyar Dahlem“-nek a Lágymányoson való elhelyezésére, de vajjon mennyi időt vesz ez igénybe? Vajjon fogja-e futni a pénzből a forszírozott feltöltési munkálatokra, vajjon nem fogja-e a főváros a környékbeli városrendezés és építkezések kapcsán elhelyezendő sterilis törmelékét, salakot stb. felhasználni a feltöltésre, s egyáltalán honnan teremtené elő azt az óriási termő talajmennyiséget, amely megfeleljen a fűvészkerti növénytenyésztés céljaira, és vajjon nem fog-e elviselhetetlen költségtöbbletet okozni az, hogy a friss feltöltésen való felépítése a tervezett épületeknek horribilis alapozási munkálatokkal kapcsolatos?

Kétségtelen, hogy a Nádorkert területén való megoldás esetében ezek a nagy kérdőjelek mind elesnek és belátható időn belül hozzájutna a nemzet országos fűvészkerthez.

Huszonöt év óta figyelem meg a történeteket, bejártam már Európa majdnem minden fűvészkertjét, nemkülönb Budapest összes nagyobb, megfelelően fekvő telkeinek minden zegét-zugát és mondhatom, hogy olyan terület, amely egy fűvészkertnek minden teljesen megfelelne, a növényvilág rendkívül változatos igényei következtében, sehol sem létezik. Budapestre vonatkozóan az előadott javaslatnál jobbat nem tudok és hangsúlyoznom kell ismételtelen, hogy a Nádorkert területén a feladat aránylag a legjobban, a legkisebb költséggel és leghamarab oldható meg, — ami már nagyon kívánatos volna.

LEVELEK.

A rádióműsorok megbízhatósága

Aki ráér egypárszor meghallgatni, hogy „mit üzen a rádió“, bámullattal tapasztalhatja, hogy milyen elismerő a magyar rádió publikuma, sőt mennyire siet is elismerésének levélben kifejezést adni. Amellett ugyanis, hogy alig van hét, amelynek valamelyik előadását és közreműködőit el ne halmozná a *Mit üzen* szerint dicséretekkel, még az üzenések előbbi, hétfői idejében is rendes dolog volt, hogy a szombaton későn este lefolyt lefolyt előadás megdicséreseiről is már a rákövetkező hétfőn történt beszámolás, amiből nyilvánvaló, hogy a rádióhallgatóknak nincs vasárnap semmi sürgősebb dolguk, mint hogy az előző esti előadást levélben megdicsérsjék.

De nemcsak elismerő ám ez a közönség, hanem elnéző is. Mert hiszen sohasem hallani tőle panaszt például arra, hogy a rádió nem

mindig azt hallhatja, amit a nyomtatott műsor ígér. Jobban meg is gondolva azonban, hogy panaszokkal eldicsekedni máshol sem igen szokás, még akkor is bajos ilyeneket fölteni, mert ha volnának ily természetű panaszok, akkor a *Stúdió*, — amely a *Mit üzen* szerint előzékenyen siet teljesíteni méltányos kívánságokat — a lehetőségig régen véget vetett volna már az ezen a téren fennálló állapotnak, amelyben pedig — hosszú megfigyelésem szerint — változás nem tapasztalható.

Bizonyosra veszem azonban, hogy a dicsérröknél többen vannak, akik nem érnek rá a *Stúdió*nak leveleket írogatni és sokan másokból is nyelnek inkább, mint semhogy írjanak. És minthogy továbbá, szintoly bizonyosan, azok sem vagyunk kevesen, akik szerettük mindenben a rendet és megbízhatóságot, ennél fogva most, amikor *Stúdió*nk pályafutásában igen jelentékeny emelkedést tett a na-